

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد خانم محدثه نجفی رودمجنی تحت عنوان «بر آورد اثر اقتصاد: دانایی محور بر رشد اقتصادی استان های ایران» را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر حسین صادقی	استادیار	
۲- استاد مشاور	دکتر مرتضی عزتی	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر بهرام سبحانی	استادیار	
۴- استاد ناظر	دکتر شیرین بخش	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر بهرام سبحانی	استادیار	

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر تشریح آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته
است که در سال
در دانشکده

دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر
سرکار خانم/جناب آقای دکتر
مشاوره ،
و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر
از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب *محمد کسری* دانشجوی رشته *علوم استاتیس* مقطع *کارشناسی ارشد*
تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: *محمد کسری*

تاریخ و امضا: ۹۰/۶/۲۸

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عنوان پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸/۴/۸۷ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۲۳/۴/۸۷ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۱۵/۷/۸۷ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب مجری پژوهش در رشته دانشجوی رشته و در تاریخ ورودی سال تحصیلی»
مقطع دانشکده دانشگاه متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آئین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:
تاریخ: ۱۳۹۸

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده مدیریت و اقتصاد

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته اقتصاد
برآورد اثراقتصاد دانایی محور بر رشد اقتصادی در
استان‌های ایران

محدثه نجفی رودممعجنی

استاد راهنما:

دکتر حسین صادقی

استاد مشاور:

دکتر مرتضی عزتی

تیر ۱۳۹۰

تقدیم به

پرمعناترین واژه‌های ذهنم و تنها بهانه‌ها و انگیزه نوشتنم،

پدر و مادرم

و

گرانبهاترین پاره وجودم، همسرم

چکیده

اقتصاد دانایی محور سکویی را جهت دستیابی به نرخ سریع رشد اقتصادی و افزایش رقابت بین المللی پایدار جهت دستیابی به اهداف رشد و توسعه فراهم می کند و همچنین قابلیت کشور را جهت تقویت و نوآوری، تطبیق و ایجاد تکنولوژی داخلی طراحی و توسعه محصولات و بازارهای جدید افزایش می دهد.

هدف این مطالعه برآورد رابطه بلند مدت بین شاخص اقتصاد دانایی محور و ابعاد مختلف دانش در چهارچوب اقتصاد دانایی و رشد اقتصادی استان های ایران طی دوره ۱۳۷۹-۱۳۸۶ است؛ به این منظور روش اقتصاد سنجی داده های تابلویی (panal data) استفاده شده است.

نتایج نشان می دهد که شاخص اقتصاد دانایی محور تاثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی استان های ایران دارد، همچنین در بررسی اثر شاخص های ابعاد مختلف اقتصاد دانایی محور بر رشد به این نتیجه می رسیم که بین شاخص های سرمایه انسانی و آموزش، تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات، نوآوری و برابری جنسیتی با رشد اقتصادی استان های کشور- هر کدام به طور مستقل - رابطه بلند- مدت وجود دارد و این عوامل بر رشد اقتصادی استان های کشور اثر مثبت دارند. و همچنین برآوردها نشان می دهد که شاخص رژیم اقتصادی و نهادی و شاخص عملکرد اثر معناداری بر رشد ندارند.

کلمات کلیدی: اقتصاد دانایی محور، رشد اقتصادی، استان ها، شاخص های اقتصاد دانایی محور

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل ۱: کلیات تحقیق	۱
۱-۱ مقدمه	۲
۲-۱ تعریف مساله	۳
۳-۱ سوالات تحقیق	۸
۱-۳-۱ سؤال اصلی	۸
۲-۳-۱ سؤالهای فرعی	۹
۴-۱ اهداف	۹
۵-۱ فرضیه ها	۹
۱-۵-۱ فرضیه اصلی	۱۰
۲-۵-۱ فرضیه های فرعی	۱۰
۶-۱ روش پژوهش	۱۰
۷-۱ نوآوری پژوهش حاضر	۱۱
۸-۱ اقتصاددانی	۱۱
فصل دوم: پیشینه پژوهش	۱۴
۱-۲ مقدمه	۱۵
۲-۲ مفاهیم اقتصاددانی	۱۶
۳-۲ دانش ویژگیهای یک اقتصاددانی محور	۱۸
۴-۲ معرفی محورهای اقتصاددانی محور	۲۰
۵-۲ سابقه جایگاه دانش در رشد اقتصادی	۲۵
۶-۲ مروری اجمالی بر ادبیات رشد اقتصادی	۳۰
۱-۶-۲ موج اول مدلهای رشد اقتصادی	۳۰
۲-۶-۲ موج دوم مدلهای رشد اقتصادی	۳۳
۳-۶-۲ موج سوم مدلهای رشد اقتصادی	۳۷
۷-۲ اثراقتصاددانی بر رشد اقتصادی	۴۷
۸-۲ مروری بر برخی مطالعات تجربی	۵۲
۱-۸-۲ پایان نامه	۵۲
۲-۸-۲ مقالات	۵۴
فصل سوم: انواع مدل ها و روش های سنجش اقتصاد دانی محور	۶۴
۱-۳ مقدمه	۶۵
۲-۳ سنجش اقتصاددانی محور در تقابل با سنجش اقتصاد سنتی	۶۶

۶۸	۳-۳ شاخصهایی برای سنجش اقتصاددانی محور.....
۷۰	۴-۳ سنجش اقتصاددانی محور از دید APEC.....
۷۲	۳-۴-۱ محیط کسب و کار:.....
۷۴	۳-۴-۲ بنیان زیرساختهای ارتباطی و اطلاعاتی.....
۷۶	۳-۴-۳ بنیان توسعه منابع انسانی.....
۷۸	۳-۴-۴ بنیان نوآوری.....
۸۰	۵-۳ سنجش اقتصاددانی محور از دید OECD.....
۸۳	۶-۳ سنجش اقتصاددانی محور از دید UNDP.....
۸۳	۳-۶-۱ ایجاد تکنولوژی جدید.....
۸۵	۳-۶-۲ اشاعه نوآوریهای جدید.....
۸۵	۳-۶-۳ اشاعه تکنولوژیهای قدیم.....
۸۵	۳-۶-۴ سرمایه انسانی.....
۸۶	۷-۳ سنجش اقتصاددانی محور از دید کمیسیون اروپا.....
۸۷	۸-۳ سنجش اقتصاددانی محور از دید بانک جهانی.....
۸۸	۳-۸-۱ کارت امتیاز دهی اصلی.....
۹۱	۳-۸-۲ کارتهای امتیاز دهی رایج.....
۹۵	۳-۸-۳ دلایل استفاده از شاخص اقتصاددانی بانک جهانی.....
۹۶	۳-۸-۴ مزایای شاخص بانک جهانی.....
۹۶	۳-۸-۵ روش محاسبه شاخص بانک جهانی.....
۹۸	فصل چهارم: بررسی استان های کشور از دیدگاه اقتصاد دانایی محور.....
۹۹	۴-۱ مقدمه.....
۱۰۰	۴-۲ بررسی وضعیت شاخصهای اقتصاددانی محور در استانهای ایران.....
۱۱۴	فصل پنجم: رشد و اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران.....
۱۱۵	۵-۱ مقدمه.....
۱۱۶	۵-۲ الگوی تحقیق.....
۱۱۷	۵-۲-۱ روش محاسبه ذخیره سرمایه.....
۱۱۹	۵-۲-۲ روش محاسبه نیروی کار.....
۱۲۰	۵-۲-۳ روش محاسبه شاخص اقتصاددانی محور.....
۱۲۳	۵-۳ روش برآورد مدل.....
۱۲۳	۵-۳-۱ روش پانل دیتا.....
۱۲۴	۵-۳-۲ مزایای روش Pooling Data.....
۱۲۵	۵-۳-۳ مدل کلی Pooling Data.....
۱۲۷	۵-۳-۴ روشهای تخمین مدل Pooling Data.....

۴-۵	تصریح الگوی اقتصاد سنجی	۱۲۸
۱-۴-۵	تجزیه و تحلیل اثر شاخص اقتصاددانی محور بر رشد اقتصادی استانهای کشور:	۱۲۸
۲-۴-۵	تجزیه و تحلیل اثرابعاد شاخص اقتصاددانی محور بر رشد اقتصادی استانهای کشور	۱۳۳
فصل ششم:	نتیجه گیری و پیشنهادات	۱۳۹
۱-۶	نتیجه گیری	۱۴۰
۲-۶	پیشنهادات	۱۴۴
منابع و مراجع		۱۴۷
پیوست الف		۱۵۶
پیوست ب		۱۶۵
پیوست ج		۱۷۲

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳: شاخص اقتصاد دانایی APEC	۷۱
جدول ۲-۳: شاخص سنجش وضعیت بنیان کسب و کار از دید APEC	۷۳
جدول ۳-۳: شاخص های سنجش بنیان زیرساخت های ارتباطات و اطلاعات از دید APEC	۷۵
جدول ۴-۳: شاخص های سنجش بنیان توسعه منابع انسانی از نگاه دید APEC	۷۷
جدول ۵-۳: شاخص های سنجش بنیان نوآوری از نگاه دید APEC	۷۹
جدول ۶-۳: خلاصه شاخص ایجاد، انتقال، و اشاعه تکنولوژی ارزیابی شده توسط OECD	۸۲
جدول ۷-۳: شاخص های نمایه موفقیت تکنولوژیک	۸۴
جدول ۸-۳: شاخص های معرفی شده توسط کمیسیون اروپا برای مطالعه اقتصاد مبتنی بر دانش	۸۷
جدول ۹-۳: متغیرهای مدل کارت امتیاز دهی اصلی بانک جهانی	۹۰
جدول ۱۰-۳: متغیرهای مدل کارت امتیاز دهی رایج بانک جهانی	۹۲
جدول ۱-۴: متغیرهای منتخب شاخص اقتصاد دانایی محور بانک جهانی	۱۰۱
جدول ۲-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در هر یک از استان های کشور در سال های ۱۳۷۹-۱۳۸۶	
	۱۰۳
جدول ۱-۵: مدل اقتصادی برآورد شاخص اقتصاد دانایی محور بر رشد اقتصادی استان های ایران	
	۱۳۲

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۰.....	نمودار ۱-۲: ویژگیهای اصلی تحقق اقتصاد دانایی محور.....
۲۳.....	نمودار ۲-۲: اقتصاد نوین و عملکرد کالاهای دیجیتالی.....
۲۴.....	نمودار ۳-۲: اقتصاد نوین بر محور دانش یا اقتصاد بی وزن.....
۴۵.....	نمودار ۴-۲: تئوریهای رشد جدید.....
۱۰۴.....	نمودار ۱-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۷۹.....
۱۰۵.....	نمودار ۲-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۸۰.....
۱۰۶.....	نمودار ۳-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۸۱.....
۱۰۷.....	نمودار ۴-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۸۲.....
۱۰۸.....	نمودار ۵-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۸۳.....
۱۰۹.....	نمودار ۶-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۸۴.....
۱۱۰.....	نمودار ۷-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۸۵.....
۱۱۱.....	نمودار ۸-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سال ۱۳۸۶.....
۱۱۲.....	نمودار ۹-۴: شاخص اقتصاد دانایی محور در استانهای ایران سالهای ۱۳۷۹-۱۳۸۶.....

فهرست تصویرها/شکلها

صفحه	عنوان
۲۹.....	شکل ۱-۲: سیر تطور اقتصاد جهانی.....
۶۶.....	شکل ۱-۳: چگونگی فرایندهای تولید دانش توزیع دانش انتقال و کاربرد آن.....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

توسعه به معنای ارتقای مستمر کل جامعه و نظام اجتماعی به سوی زندگی بهتر و یا انسانی‌تر شناخته شده‌است و همه ابعاد و عرصه‌های زندگی فردی و اجتماعی آحاد جامعه را در بر می‌گیرد. یکی از مشخصه‌های دوران معاصر وجود پدیده تغییر و تحول در اکثر جوامع است از جمله نتایج مهم این تغییر و تحولات حرکت از یک جامعه صنعتی به سوی یک جامعه فراصنعتی است.

از این رو می‌توان عصر حاضر را عصر دانایی نامید، این نام‌گذاری نشان می‌دهد که برخورداری از دانایی و اطلاعات روزآمد به موقعیتی برتر برای ادامه حیات همه جوامع - از جمله کشور ما - تبدیل شده است، بنابراین اساس و شالوده فرایند توسعه و تغییر اقتصادی و اجتماعی در کشور ما باید - مشابه سایر کشورهای در حال توسعه - مبتنی بر توسعه علمی باشد، در این صورت است که فرایند توسعه به توسعه پایدار منجر می‌شود.

از آنجا که در بیشتر مطالعات اقتصادی مربوط به بخش دانش، تنها یک یا چند جنبه آن بررسی شده است در راستای شناسایی اثرات اقتصاددانایی محور، هدف این تحقیق بررسی اثر شاخص اقتصاددانایی محور و تمامی ابعاد آن بر رشد اقتصادی استانهای ایران است، امروزه به دلیل اینکه برنامه‌ریزی غیر متمرکز و برنامه ریزی منطقه‌ای توسعه قابل توجهی یافته است و نیز بررسی‌ها نشان داده‌است سیاست‌گذاری‌های منطقه‌ای که با توجه به ساختارها و شرایط مناطق انجام می‌شود برای دستیابی به رشد و توسعه مناطق بسیار مؤثرتر بوده است، براین اساس پژوهش حاضر به شناسایی اثر اقتصاددانایی محور بر رشد اقتصادی استان‌ها متمرکز شده‌است. در این راستا از متدولوژی ارائه شده برای ارزیابی اقتصاددانایی محور در برنامه دانش برای توسعه بانک جهانی استفاده خواهد شد.

درفصل اول برای ترسیم بهتر موضوع پژوهش به تشریح چهارچوب پژوهش و بیان مفاهیم اقتصاددانی محور پرداخته می‌شود، در فصل دوم به بیان سابقه دانش در رشد اقتصادی و تأثیر دانش بر رشد پرداخته می‌شود و در ادامه امواج مدل‌های رشد اقتصادی و تحول آن به سمت مدل‌های رشد درون‌زا و همچنین پیشینه تجربی پژوهش نیز تشریح می‌شود، در فصل سوم پژوهش، انواع شاخص‌های سنجش اقتصاددانی محور در اقتصادهای مختلف توضیح داده می‌شود و در فصل چهارم بعد از محاسبه شاخص اقتصاددانی محور در طی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۶، جایگاه استان‌ها در این زمینه، با رسم نمودارهای راداری نشان داده می‌شود.

در فصل پنجم نیز به برآزش مدل تحت الگوی رشد اقتصادی درون‌زا بیان می‌شود. از آنجا که سؤال مطرح شده در این تحقیق این است که آیا شاخص اقتصاددانی محور و ابعاد مختلف دانش باعث افزایش رشد اقتصادی استان‌های ایران است؟ در این چهارچوب این فرضیه که شاخص اقتصاددانی- و ابعاد مختلف دانش، رشد اقتصادی ایران را افزایش می‌دهند، در این فصل آزمون می‌شود.

۱-۲ تعریف مساله

انقلاب اطلاعات، دنیای امروز ما را دستخوش تحولات بسیاری کرده‌است؛ دانش، اطلاعات و فن‌آوری- های جدید محورهای تولیدات صنعتی کشورهای پیشرفته گشته و نیاز بنگاه‌ها به افزایش اطلاعات، دانش و تحقیقات و توسعه (R&D) روز به روز افزایش یافته‌است. (صدیق، ۱۳۸۴، ص ۱)

به طور کلی، مواجهه با یک الگوی جدید اقتصادی در هر کشور نیازمند تجدید نظر در نظام‌های مختلف موجود است. در بررسی سیر تحول اقتصادها (در یک نگاه گذرای تاریخی) می‌توان گفت، در جامعه کشاورزی کار، زمین و سرمایه عوامل اصلی تولید محسوب می‌شدند، با گذر از جامعه کشاورزی و ورود به جامعه صنعتی، صنعت در کنار کار، زمین، سرمایه، عوامل اصلی تولید محسوب می‌شود با

^۱. Research and Development

ورود به جامعه اطلاعاتی، دانش به عنوان عامل اصلی می‌تواند مطرح شود به این دلیل از کار مشابه، زمین و سرمایه ارزش افزوده بیشتری حاصل می‌شود.

این نشان می‌دهد که امروزه نیز با یک الگوی اقتصاددانیی محور مواجه هستیم، الگویی که طبق تعریف ارائه شده توسط OECD اقتصاددانیی محور اقتصادی است مبتنی بر تولید، توزیع و کاربرد دانش و اطلاعات که این موارد بوجود آورنده بهره وری و رشد اقتصادی می‌باشد. (طائی، ۱۳۸۷)

اقتصاددانیی محور اقتصادی است که دولت به طور مستقیم بر تولید، توزیع و استفاده دانش متکی است و مردم و سازمان‌ها را به کسب، ایجاد و ترویج و استفاده کارآمد از دانش برای توسعه هر چه بیشتر اقتصادی اجتماعی تشویق می‌کند. (همان)

در کل گفته می‌شود اقتصاددانیی محور اقتصادی است که در آن تولید و پخش دانش نقش مهمی در خلق ثروت بازی می‌کند، در چنین اقتصادی تنها هدف، پیشبرد دانش نیست بلکه استفاده کارا و گسترش دانش در تمام فعالیت‌های اقتصادی جامعه مورد نظر است.

اسامی دیگری برای اقتصاددانیی محور استفاده می‌شود، عبارتند از:

اقتصاد شبکه، اقتصاددانیی، اقتصاد دیجیتال، اقتصاد بی وزن (اقتصاد بی وزن از آن لحاظ که تولیدات جهانی در قرن بیستم ۶ برابر در حالی که ارزش آنها ۲۰ برابر شده است)، اقتصاد اطلاعات (از آن جهت که مقدار زیادی از کالاهایی که امروزه فروش می‌رود اطلاعات است) و اقتصاد خدماتی (از آن نظر که در گذشته کارگران بخش‌های صنایع و کشاورزی را افراد مفید جامعه به حساب می‌آوردند و کسانی که در بخش خدمات بودند، جزء افراد زاید جامعه محسوب می‌شدند).

از سال ۱۹۶۰ به بعد اقتصاد دانان به این نتیجه رسیدند که کارکنان بخش خدمت در واقع به بخش صنعت و کشاورزی خدمات ارائه می‌دادند و امروزه دیدگاه‌ها کاملاً متفاوت از گذشته است و افرادی که در بخش خدمات مشغول به کار هستند از درجه اجتماعی بالاتری برخوردارند. (صدیق،

۱۳۸۴، ص ۴)

در تعاریف کلاسیک اقتصاد گفته می‌شود: اقتصاد علم استفاده از منابع کمیاب است، در حالی که امروزه با ظهور دانش به عنوان یکی از عوامل تولید بحث کمیابی دیگر اهمیت پیشین خود را از دست داده‌است. دانش و اطلاعات، منابع کمیاب تلقی نمی‌شود، به محض اینکه اطلاعات و دانش مورد استفاده قرار گرفت در اختیار همگان قرار می‌گیرد. چیزی که کمیاب است توانایی استفاده از دانش به طریقی است که رشد و توسعه اقتصادی را تضمین کند، لذا اقتصادهای زیادی هستند که از دانش استفاده می‌کنند، ولی تنها معدودی از آنها دانش محور تلقی می‌شوند. (همان، ص ۱)

دانش عامل اصلی حفظ ثروت ملی و طبیعی یک کشور است، زیرا کشوری که ثروت ملی آن منابع طبیعی باشد، اگر قادر نباشد مهارت‌ها و ظرفیت‌های بومی را در دیگر زمینه‌ها توسعه دهد، نمی‌تواند وضعیت فعلی خود را حفظ کند. فرایندهای تولید دانش و توزیع دانش و انتقال و کاربرد آن چهار فرآیند اساسی در اقتصادهای مبتنی بر دانش هستند، بطوریکه کلید اصلی ایجاد ارزش اقتصادی یا ثروت، رسیدن به استاندارد بالای زندگی، انباشت و بکارگیری دانش در فعالیت‌های اقتصادی است. حجم و چگونگی رابطه این فرآیندها با یکدیگر متمایز کننده اقتصادهای مدرن از سنتی است، در این فضای جدید منابع و عوامل تولید ارزش اقتصادی حتی کالاهای اقتصادی متفاوت هستند. (حسینی و چهارم‌حالی بیغش، ۱۳۸۴)

عامل زیر به عنوان مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر حرکت اکثریت جوامع به سمت اقتصاددانی محور یاد می‌شود.

۱. تغییر شدید اطلاعات و ارتباطات

۲. پیشرفت سریع فناوری و علم

۳. افزایش شدید رقابت جهانی

۴. تغییر در سلیقه افراد که نیاز به طرح‌های جدید و کیفیت‌های جدید محصولات را افزایش داده

است. (صدیق، ۱۳۸۴، ص ۵)

باتوجه به اینکه چهار عامل، نیروی کار، سرمایه، مواد و انرژی در طی فرایند تولید اقتصاد قرار می‌گیرند و تبدیل به محصول می‌شوند، باید به بررسی جایگاه دانش در این فرایند پرداخت. دانش اثرات مختلفی بر روی رشد و توابع تولید دارد، ابتداء در چندین مورد به اثرات دانش اشاره می‌کنیم.

۱. بهبود سرمایه انسانی: توسعه دانش باعث افزایش توانایی‌های نیروی انسانی می‌شود، یعنی کارگرانی تحصیلکرده و ماهر که می‌توانند مرتب پیشرفت کنند و مهارتشان را رشد دهند. همچنین تحصیلات پایه برای افزایش ظرفیت مردم برای یادگیری و استفاده از اطلاعات برای خلاقیت فنی لازم است، زیرا هرچه نیروی انسانی از نظر فنی قویتر باشد باعث افزایش کیفیت کالا و افزایش تقاضای آن می‌شود.

در اقتصاددانایی، منابع نیروی انسانی به عنوان سرمایه‌گذاری حیاتی اقتصاد و جامعه یک اولویت اصلی محسوب می‌شود، مسئولیت عمده اقتصاد در این زمینه تضمین و ارائه چنین خدماتی است.

از آنجا که سرمایه‌گذاری در حوزه‌های فکری مولد دارایی محسوب می‌شوند، در این صورت افراد بیشتری از سطوح بالاتر و بهتر تحصیلی برخوردار می‌شوند. (chehn and dahlman, 2005)

۲. تکنولوژی: بهبود تکنولوژی موجب افزایش تولید می‌شود، همچنین می‌توان به بحث حسابداری رشد اشاره ای کرد. با توجه به تابع تولید $f(A,K,L)$ اگر چنانچه شاهد رشد اقتصادی فراتر از رشد عوامل تولید باشیم این رشد را متأثر از پیشرفت فنی و تکنولوژی می‌دانیم که باعث انتقال تابع تولید می‌شود، که منبع اصلی رشد فنی را می‌توان به خاطر وجود سیستمی خلاق که شرایط و محیطی را برای تحقیق و توسعه فراهم می‌آورد و منجر به چیزهای جدید، فرآیندها، و دانش-های جدید می‌شود، دانست. همچنین در این زمینه می‌توان به عواملی همچون رشد درونزا در مقابل برونزا، تحقیق و توسعه و انتقال تکنولوژی از طریق تجارت اشاره کرد که همگی باعث رشد اقتصادی می‌شوند.

۳. توسعه اطلاعات و ارتباطات: در این زمینه می‌توان به وجود سرمایه مبنی بر دو سرمایه زیر بنایی و تولیدی اشاره کرد. نهادهای سرمایه از طریق دانش و اطلاعات و انتقال تکنولوژی و تحقیق و

توسعه متحول می‌شوند. و کیفیت سرمایه بهبود می‌یابد. و باعث ارتقاء بهره‌وری سرمایه می‌شوند و بر رشد اقتصادی تأثیر گذار هستند.

۴. ایجاد نهادهای مناسب توسعه (ساختارسازی): از دیگر زمینه‌های مورد بررسی می‌توان به بحث تحول ساختاری و نهادی اشاره کرد. الزام دیگر دانش بنیان بودن یک اقتصاد، زیر ساخت‌های تسهیل‌کننده، ارتباطات انتشار و پردازش اطلاعات است که سبب کاهش هزینه‌های اطلاعات و سهولت دسترسی به مجموعه جامع‌تری از دانش و اطلاعات می‌شود. یک ساختار داخلی مدرن با اطلاعات کافی می‌تواند ارتباط موفق توسعه و گسترش دانش را فراهم کند (chehn and dahlman,2005).

۵. بهبود سرمایه اجتماعی: از دیگر جنبه‌های مورد بحث می‌توان به توسعه دانش که باعث افزایش سرمایه اجتماعی می‌شود اشاره کرد. کل سرمایه‌های موجود در هر کشوری را می‌توان به چهار دسته فیزیکی، طبیعی، انسانی و اجتماعی تقسیم‌بندی کرد، که یکی از عوامل اصلی رشد اقتصادی جوامع محسوب می‌شوند.

وجود بحث دانش و اطلاعات از نهادهای اصلی سرمایه اجتماعی است، که سرمایه اجتماعی از جمله شرایط اولیه و لازم جهت ارتقا شاخص‌های توسعه یافتگی و رفاه اجتماعی و حتی بهبود منزلت و جایگاه معنوی است.

اکنون دیدگاه‌های تجربی در مدل‌های رشد اقتصادی به‌گونه‌ای توسعه یافته‌اند که دانش به طور مستقیم در تابع تولید اثر می‌گذارد. همچنین سرمایه‌گذاری در دانش سبب افزایش بهره‌وری دیگر عوامل تولید می‌شود، بطوریکه می‌توان گفت دانش و فناوری مهمترین عامل رشد در اقتصاد نوین است و در این اقتصاد شاهد رشد سرمایه‌گذاری در تکنولوژی‌های مدرن و پیشرفته نیز هستیم و همچنین باعث ارتقاء سطح عدالت اجتماعی از طریق اشتغالزایی نیز می‌شود.

از میان بردن شکاف دانش هدف اصلی برنامه‌ریزی برای کشورهای در حال توسعه همچون ایران است. نکته حائز اهمیت در این راستا درک این نکته است که نه تنها اندازه بلکه ماهیت شکاف توسعه در دوره‌های مختلف متفاوت است. بحث اقتصاددانی محور در حال حاضر با توجه به نقش آن در